

EXPOSICIÓ

SANTIAGO SOBREQUÉS I VIDAL

EL COMPROMÍS
D'UN HISTORIADOR
1911 -1973

DEL 12 D'ABRIL AL 24 DE JUNY DE 2012
MUSEU D'HISTÒRIA DE CATALUNYA

DOSSIER DE PREMSA

DOSSIER DE PREMSA

EXPOSICIÓ

Santiago sobrequés i Vidal.

El compromís d'un històriador . 1911-1973

ELS ANYS DE FORMACIÓ

Santiago Sobrequés i Vidal va néixer a Girona el 12 de setembre de 1911. Era fill de Tomàs Sobrequés i Masbernat, compositor i violoncel·lista, fundador de la primera botiga d'instruments musicals a la Rambla de Girona i, professor de música a l'Escola Normal de Magisteri de la ciutat. La mare de Sobrequés, Dolors Vidal, també era professora, de Geografia i Història, a la mateixa escola. Dels pares, amics de personalitats rellevants de la cultura gironina com Carles Rahola, Rafel Masó, Prudenci Bertrana i Miquel de Palol, Santiago n'heretà la inquietud intel·lectual, la vocació docent i la insubornable fidelitat a Girona.

Després de completar els estudis de primària a les Escoles Nacionals de Girona, Sobrequés cursà el batxillerat entre 1921 i 1927 a l'Institut General Tècnic de la ciutat. Entre els seus companys d'aquells anys de secundària es trobaven Jaume Vicens Vives, Eduard Valentí i Fiol i Guillem Díaz-Plaja. Amb Vicens inicià una íntima relació d'amistat, que més endavant esdevindria una estreta col·laboració professional.

El 1927 es va traslladar a Barcelona, on va cursar les carreres de Filosofia i Lletres, sota el mestratge dels arqueòlegs Pere Bosch i Gimpera i Albert del Castillo i del medievalista Antonio de la Torre, i la de Dret, essent alumne dels doctors Galo Sánchez i Jaume Algorra. A la universitat Sobrequés, es retrobà amb Vicens Vives, que havia marxat a Barcelona uns anys abans, i amb qui conviuria, junt amb altres companys gironins, en una dispesa de la Gran Via.

Sobrequés mantingué al llarg de l'estada a Barcelona el vincle amb Girona. Visità la família amb assiduitat i col·laborà en mitjans de la ciutat com *Avançada* i *L'Autonomista*, on publicà els primers articles periodístics, entre ells, una defensa de les reformes de la recentment proclamada Segona República.

Llicenciat en Filosofia i Lletres el 1930 i en Dret el 1933, Santiago tancà l'estada a la universitat amb un creuer a Amèrica, l'estiu de 1934, juntament amb els companys d'estudis ja esmentats. Fou el preludi d'una llarga i fructífera carrera com a historiador i pedagog.

UNA VIDA DEDICADA A LA DOCÈNCIA

L'estiu de 1933 Sobrequés optà per continuar la tradició docent de la família i es presentà als Cursets de Selecció de Professorat organitzats per la Generalitat de Catalunya. Superades les proves, s'incorporà com a professor encarregat de curs, i catedràtic des de 1938, de Geografia i Història a l'Institut de Terrassa, a on exercí fins la seva mobilització al front de guerra, el juliol de 1937. En aquesta època publicà a *L'Autonomista* i *Víctors* els primers articles erudits.

En acabar la Guerra Civil, un cop depurat per les autoritats franquistes, que anul·laren la càtedra assolida durant la guerra, Sobrequés reprengué la tasca docent com a professor interí. El 1940 ocupà plaça a un centre femení de Màlaga, fins que a final d'any, ja casat, s'incorporà a l'Institut de Figueres. La tardor de 1941, en unes noves oposicions, recuperà la càtedra i fou destinat a La Seu d'Urgell, però aviat tornà a Figueres. A la fi, l'octubre de 1942 aconseguí tancar el periple itinerant de postguerra en guanyar el concurs de trasllat a l'Institut de Girona.

Poc després de tornar a la seva ciutat nadiua, Sobrequés inicià una nova faceta de la seva tasca docent: la redacció de manuals d'ensenyament secundari. En seria autor i coautor d'una vintena, la majoria publicats per l'editorial Teide fundada pel seu amic Jaume Vicens Vives amb Frederic Rahola, amb un rigor i una claredat expositiva que n'assegurà l'èxit i nombroses reedicions.

Mestre de molts estudiants d'arreu l'estat gràcies als llibres de text, Sobrequés fou, sobretot, mestre de nombroses generacions de gironins i gironines. A l'Institut de la ciutat exercí gairebé trenta anys, sent-ne director de 1960 a 1969. El lligam entre la carrera docent de Sobrequés i Girona es mantingué quan deixà el centre per iniciar una nova etapa de professor universitari i decidí quedar-se al Col·legi Universitari de Girona.

L'octubre de 1981, vuit anys després de la seva mort, s'inaugurà a Girona un nou Institut de Batxillerat amb el seu nom.

DINS LA GUERRA CIVIL

La Guerra Civil va significar un gran trasbals en la vida de Sobrequés. Més enllà de la participació directa en el conflicte bèl·lic, que mai visqué a primera línia de front, la guerra provocà una brusca interrupció de la seva incipient carrera docent i de recerca, i significà l'obertura d'un procés de depuració per part dels vencedors.

En ser mobilitzat, el juliol de 1937, Sobrequés deixà l'Institut de Terrassa per anar a servir com a soldat d'artilleria al Grup d'Informació de l'Exèrcit de la República, a Sant Andreu i Mataró. El gener següent s'incorporà al front del Segre, al XVIIIè Cos d'Exèrcit de l'Est. Al llarg de l'ofensiva de Franco al front d'Aragó en direcció al Segre, iniciada el març, es va mantenir sempre relativament lluny del combat i fins i tot gaudí d'un breu permís per anar a Girona. El gener de 1939, en iniciar-se l'atac definitiu de l'Exèrcit Nacional, la seva unitat va retirar-se cap a França, on entrà a principis de febrer.

Reclòs un parell de dies al camp de refugiats de Sant Cebrià, Sobrequés va haver d'optar entre continuar a l'estranger, sense notícies de la família i condemnat a viure en un camp de confinament, o repatriar-se. El 12 de febrer creuà la frontera per Irún i es lliurà a les autoritats franquistes, que l'enviaren al camp de concentració de la plaça de braus de Santander. Allí passà prop de dos mesos d'angoixa, fent tots els esforços possibles per aconseguir de la família i antics companys de feina els avals necessaris per sortir en llibertat.

El 24 de març va abandonar del camp i fou obligat a incorporar-se a l'Exèrcit Nacional, a la 2ª Bateria transportada de Ceuta, amb la qual viatjà a Madrid per participar a la capital en la desfilada de la victòria del 19 de maig. Després d'uns dies a Ceuta, Sobrequés va ser llicenciat i es retrobà amb la família a Barcelona el 16 de juny. Quatre dies després va tornar a Girona, esperant superar la depuració i reprendre la vida professional.

LA REPRESA

Acabada la Guerra Civil, Santiago Sobrequés va haver de recompondre la seva vida sota un règim dictatorial aliè al seu esperit liberal; en un context de penúries econòmiques, i amb la incertesa sobre el futur de la seva incipient carrera docent i intel·lectual.

En perdre la càtedra atorgada el 1938 pel govern republicà, es veié forçat a iniciar un precari peregrinatge com a professor interí encarregat de curs per diferents instituts de la geografia espanyola. Aquest periple itinerant, especialment dur per un home tot just acabat de casar, no acabà fins a final de 1942, quan obtingué la plaça de catedràtic numerari a l'Institut de Girona. Abans, però, Sobrequés hagué de recuperar la seva càtedra de Geografia i Història. Es presentà per primer cop a oposicions a Madrid l'estiu de 1940. Les suspengué. El fracàs alimentà la frustració de l'historiador, amb dubtes sobre si el suspès es relacionava amb el procés de depuració que tenia obert, i encetà uns mesos difícils en què les cartes d'encoratjament del seu amic Jaume Vicens Vives foren crucials.

La tardor de 1941, en unes noves oposicions, Sobrequés recuperava a la fi la càtedra i aconseguia l'anelhada estabilitat en la tasca docent. Per a reiniciar la investigació erudita, tímidament iniciada abans de la guerra, encara trigaria uns quants anys més. L'anorreament intel·lectual a la primera postguerra, que ell observà de primera mà com a professor de secundària d'una ciutat de províncies, no propiciava pas la recerca científica. Calia esperar la lenta recuperació cultural del país, a la revifalla de la que Santiago Sobrequés, des de Girona, en seria un dels principals impulsors.

UNA OBRA CIENTÍFICA DE PRIMERA MAGNITUD

Santiago Sobrequés va publicar el 1946 el seu primer estudi científic al volum inaugural dels *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, entitat que ell mateix contribuí a fundar i que seria cabdal en la recuperació intel·lectual de Girona. A la revista de l'institució, a més de desenes de ressenyes bibliogràfiques, publicà bona part de la seva obra erudita, tot i que també aparegueren treballs seus en altres publicacions de prestigi com *Revista de Indias*, *Hispania*, *Anuario de Estudios Medievales*, *Estudis d'Història Medieval* i *Estudios de Historia Moderna*.

La producció científica de Sobrequés comprèn una quinzena de llibres, sovint publicats a Editorial Teide fundada pel seu amic Vicens Vives i Frederic Rahola, i uns trenta estudis monogràfics, incloses les ponències presentades a reunions d'especialistes com el Congrés d'Història de la Corona d'Aragó, el Simpòsium d'Història Medieval, el Col·loqui d'Història del Monaquisme Català o el Congrés Jurídic Català. Es tractà gairebé sempre d'acurats treballs pioners, que esclarien alguns episodis de la història medieval catalana més desconeguts o mistificats, entre ells la Guerra Civil Catalana del segle XV, a la que dedicà una desena d'estudis compilats el 1973. El mateix any també s'aplegarien en sengles llibres les recerques en dos de les altres temàtiques en les qual excel·lí: l'estructura política i social a l'edat mitjana de les comarques gironines i l'interregne de 1410-1412 i el Compromís de Casp. Especialista en la noblesa catalana i l'alta edat mitjana, també féu incursions puntuals en l'estudi de la baixa edat mitjana o, fins i tot, en la història de la producció del dret català.

Doctorat per la Universitat de Madrid el 1950 amb un estudi sobre el bisbe i cardenal gironí Joan Margarit i Pau, Sobrequés renuncià passar-se a la docència d'estudis superiors fins que aquesta arribà a Girona el 1969, i continuà fins aleshores a l'institut de batxillerat de la ciutat. Lluny dels claustres universitaris obtingué no obstant el reconeixement de ser considerat en vida un dels medievalistes més reputats de la seva generació, distingit amb l'ingrés a la Real Academia de la Historia de Madrid, la Reial Acadèmia de la Bones Lletres de Barcelona, la Societat Catalana d'Estudis Històrics, l'Acadèmia de Doctors del Districte de Barcelona i l'Institut d'Estudis Catalans.

HISTÒRIA D'UNA AMISTAT

Entre Santiago Sobrequés i Jaume Vicens Vives, dos dels més eminents historiadors contemporanis, varen existir uns vincles d'amistat i de col·laboració professional que es varen mantenir al llarg de tota la vida. Nascuts ambdós a Girona, varen conviure a l'Institut del carrer de la Força en els primers anys de batxillerat. La relació d'amistat es va intensificar en els anys universitaris a Barcelona.

Una bona part de la tasca acadèmica, professional i científica d'ambdós, i d'una manera decisiva en el cas de Sobrequés, no s'entendria sense tenir molt present aquesta historia d'amistat. Varen compartir com a coautors nombrosos manuals de batxillerat, i Sobrequés va tenir un lloc de primer ordre en tots els grans projectes editorials i científics impulsats per Vicens. La mort d'aquest va constituir un cop molt dur per Sobrequés, que va haver de navegar sol sense el seu inseparable company de viatge i amic entranyable.

EL COMPROMÍS AMB GIRONA I LES COMARQUES GIRONINES

Santiago Sobrequés va viure a Girona tota la seva vida, a excepció dels temps de guerra i els mesos passats a Màlaga, Figueres i la Seu d'Urgell. A la ciutat desenvolupà la tasca docent i la carrera d'investigador, dues activitats professionals que aplegà amb voluntat didàctica en nombroses conferències i lliçons d'història impartides a tots tipus de públics a diverses poblacions de les comarques gironines.

El compromís de Sobrequés amb la seva terra de naixença no es limità, però, a l'estudi i difusió de la història. Autèntic dinamitzador de Girona, s'implicà al màxim en la societat civil de la ciutat de postguerra per tal de promoure'n la recuperació. A la segona meitat dels anys quaranta fou l'impulsor d'entitats culturals com l'Institut d'Estudis Gironins i el Cercle Artístic de Girona. La dècada següent, fins i tot, intentà entrar en l'autàrquic món polític de la ciutat, quan el novembre de 1954 es va presentar, sense èxit, a les eleccions a regidors de l'Ajuntament pel terç de representació familiar.

Davant la impossibilitat d'iniciar reformes, de trencar l'exili interior des de dins de les institucions del règim franquista, l'historiador redoblà aleshores els seus esforços en el camp cultural. El 1955 començà a col·laborar amb publicacions periodístiques gironines com *Revista de Girona*, el diari *Los Sitios*, *S'Agaró* i *Revista de Palafrugell*, gairebé sempre amb articles de caràcter històric, i alhora amb el prestigiós setmanari barceloní *Destino*, on signà la secció *Postal de Gerona*.

El 1960 Sobrequés fou nomenat director de l'Institut de Batxillerat i escollit president de l'influent Grup Excursionista i Esportiu Gironí (GEiEG), càrrecs que s'afegien al de membre de la Comissió de Monuments de Girona des de tres anys abans. Esdevingué ja tota una personalitat de la ciutat, involucrada en totes les noves iniciatives d'una societat civil cada cop més dinàmica: l'obertura de la llibreria Les Voltes, la creació del Premi Prudenci Bertrana o la constitució de la delegació gironina d'Òmnium Cultural. La creixent visibilitat pública de Sobrequés, no obstant, també tingué els seus inconvenients. En començar a col·laborar el 1967 a la revista *Presència*, fundada dos anys abans amb el seu suport, hagué de signar amb pseudònim els seus atrevits comentaris d'actualitat política, per tal de no rebre les represàlies d'un règim la fi del qual no arribaria a veure.

Activitats complementaries:

Acte acadèmic sobre la figura i l'obra de l'historiador **Santiago Sobrequés i Vidal**

Dijous, 10 de maig, a les set del vespre

Museu d'Història de Catalunya

Amb la presència de:

Agustí Alcoberro, director del Museu d'Història de Catalunya

Josep Clara, autor del llibre *Santiago Sobrequés i Vidal. La història al servei d'un país* i professor d'Història de la Universitat de Girona

Joaquim Nadal, catedràtic d'Història de la Universitat de Girona

Jordi Pujol, expresident de la Generalitat de Catalunya

Jaume Sobrequés, president de la Comissió del Centenari Santiago Sobrequés

Més informació:

Web del Museu d'Història de Catalunya: www.mhcat.cat.

Premsa i comunicació del MHC: Agustí Nacente

Tel. 93 225 47 00.

Mail: mhc.premsa@gencat.cat

**Museu d'Història
de Catalunya**

**Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura**

FOTOGRAFIES DE L'EXPOSICIÓ

Retrat, imatge de la portada del llibre "Santiago Sobrequés i Vidal. Historiador, professor i ciutadà (1911-1973)".

Santiago Sobrequés amb altres membres d'un tribunal de revàlida en el sorteig del temari d'una alumna a l'institut de Girona.

Sobrequés (assegut el quart per l'esquerra), a la Rambla de Girona el juny de 1936, poc abans de l'esclat de la Guerra Civil.

Santiago Sobrequés al monestir de San Juan de la Peña, amb motiu del Vè Congrés d'Història de la Corona d'Aragó, Saragossa, 8 de setembre de 1952.

Amb professors i alumnes de l'Institut de Terrassa. Sobrequés, assegut, és el segon per l'esquerra.

A la missa del Gall. Anys 60.

Viatge a Amèrica. En ple Atlàntic, el primer de setembre de 1934. D'esquerra a dreta : Jaume Vicens Vives, Santiago Sobrequès, Guillem Díaz-Plaja i Eduard Valentí Fiol.

@ fotografies de l'Arxiu Sobrequès